

Integration and Identity: The Exile Experience Through the Lens of Tanach

1) אסתר רבה פרשה ז

ז ויהי באמרם אליו יום ויום, ר' יוחנן בש"ר בנימין בר ר' לוי בניה של רחל נסן שוה וגדולתן שוה, נסן שוה הה"ד (בראשית ל"ט) ויהי כדברה אל יוסף יום ויום וכאן כתיב ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם, ולהלן כתיב ולא שמע אליה לשכב אצלה, וגדולתן שוה הה"ד (שם בראשית מ"א) ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש וכאן כתיב ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי, להלן כתיב (שם בראשית מ"א) וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך וכאן כתיב ונתון הלבוש והסוס וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו.

2) פירוש דעת מקרא למגילת אסתר: מבוא

מגילת אסתר וסיפורי יוסף

יש דמיון בולט בין מגילת אסתר לסיפורי יוסף. דמיון זה בא לבטוי בהקבלות לשוניות מפתיעות ויסודות עלילה משותפים לשני הסיפורים. שני הספורים מקום עלילתם מחוץ לארץ ישראל, במצרים ובפרס שמהם עולים יחידים מישראל למדרגה רמה בממלכה זרה: יוסף, אסתר ומרדכי. בהגיעם למגדלת שלטון במלכות - מלכה, משנה למלך - הם עוזרים לישראל ומושיעים אותם מצרה (רעה, הריגה), אך גם השליטים נהנים מעזרתם וניצלים מאותה סכנה (פרעה מרעב ואחשוורש מהרג).

מוטיבים רבים שווים בשני הסיפורים: יוסף ואסתר מצטיינים ביופי ובחכמה ועולים בזכות תכנות אלו לגדולה. בשני הסיפורים נשכח מעשה טוב לזמן רב: פתרון חלומות השרים על ידי יוסף והצלת אחשוורוש משומרי הסף על ידי מרדכי. על ידי שינה (פרעה) וחוסר שינה (אחשוורוש) נזכרים בנשכחות. בשני הסיפורים נידונים ראשי משרתים לתליה (שר האופים, המן). בשני המעשים בא שינוי מכריע לאחר משתה רווי מתח. בשני המשתאות העיקריים משתתפים שלשה צדדים (יוסף-המצרים-האחים; אסתר-המלך-המן), ובסוף המשתה מגלה הגיבור הראשי (יוסף, אסתר) את זהותו האמיתית...

כיוון שעמדנו על מקצת מן ההקבלות הענייניות והלשוניות בין סיפורי יוסף למגילת אסתר, נשאלת השאלה, מה משמעותן של הקבלות אלה, מה הן באות ללמדנו. אפשר שמחבר המגילה מבקש להבליט, שהמסופר במגילה אינו מאורע חד פעמי, אלא יש בו אופי על-היסטורי. ההיסטוריה היהודית כאילו חוזרת על עצמה כאשר יד ההשגחה מכוונת אותה תמיד.

3) מור והדס, הרב יגאל אריאל

סיפור חלומות של נבוכדנצר דומה מאד לסיפור חלומות של פרעה, ודניאל דומה מאד ליוסף. שניהם גלו בצעירותם מבית אביהם, נלקחו לחצר המלך וחיו בודדים בנכר. שניהם שמרו על עצמיותם וייחודם בהיכלי המלך, מתוך נקיות וטוהר מופלא. בכל מקום שבו נמצאו, קידשו במעשיהם שם שמים בגויים. שניהם פתרו את חלומות המלכים ברוח הקודש שעליהם.

מסתבר... שסיבת הדבר אינה טכנית אלא עמוקה יותר. הספר הוא ספר הגלות, הוא מתאר אירועים גלויים, ודניאל פותר את חלומות המלכים ומביא לנו את הדברים כפי שנתפסו והשתקפו בעולם הנוכרי, על כן שפתו הטבעית היא ארמית. בסופו של הספר מתחיל דניאל לחלום את חלומות הגאולה בעצמו, נקודת המבט היא ישראלית, ועל כן חוזר הכתוב באופן טבעי לדבר עברית.

4) בראשית פרשת וישב פרק לט

- (א) וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיְקַנְהוּ פּוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֵעָה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה:
(ב) וַיְהִי יָקוֹק אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי:
(ג) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יָקוֹק אֹתוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה יָקוֹק מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ:
(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל בֵּיתוֹ וְכָל יֵשׁ לֹו נָתַן בְּיָדוֹ:

רש"י בראשית פרשת וישב פרק לט

(ג) כי ה' אתו - שם שמים שגור בפיו:

5) בראשית פרשת מקץ פרק מב

כא וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:
כב וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֵאמֹר אֶל תַּחְטְאוּ בְיָלֶד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם דָּמוֹ הֵנָּה נִדְרָשׁ:
כג וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמְּלִיץ בִּינְתֶם:

6) עץ יוסף לאסתר רבה פרשה ז

נסן שוה. לפי הענין הוא לשון נס ודגל, כלו' עומדים על משמרתם והקמת דגלם, כי כמו שיוסף לא נסוג אחר עמ' שהפתירה בו יום ויום, כן מרדכי עמד טעמו בו. או הוא לשון נסיון, פי' שהיו מנוסים שניהם בנסיון אחת. שאשת פוטיפר כל יום ויום היתה מדברת אל יוסף והיתה רוצה לפתות אותו והוא עמד בנסיון, וכן אצל מרדכי כתיב, 'ויהי כאמרם אליו יום ויום', שלחצו אותו יום ויום והוא עמד בנסיון ולא אבה לשמוע להשתחוות בשום אופן. וכן גדולתן שנתן להם השי"ת היו ג"כ שווים. **שלפי שהיו קרובים אל מלך מלכי המלכים הקב"ה ולא סרו מאתו לכן נתקרבו ג"כ למלכי בשר ודם וניתן טבעות על ידיהם.**

7) רש"י הירש בראשית פרשת מקץ פרק מא

פרעה אמר ליוסף: ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים למען שלום הארץ, וכאות לכך הסיר את טבעתו מעל ידו וגו'. טבעת היא אות כבוד לפעולה האנושית, כביכול הכתרת היד. בתתו את טבעתו על יד יוסף, שם אותו לממלא מקומו, עשה את יד יוסף ליד פרעה... באמצעות הטבעת עשה אותו לשר המשנה שלו, ל"אני שני" שלו

8) אסתר פרק ח

(ב) וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טְבַעְתּוֹ אֲשֶׁר הָעֵבִיר מֵהֶמְן וַיְתִנֶּה לְמֶרְדֳּכַי וַתִּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת מֶרְדֳּכַי עַל בֵּית הָמֶן: פ

מלבי"ם אסתר פרק ח

(ב) ויסר, המשנה היה נושא טבעת המלך מעת שנתן המלך הטבעת להמן, ומספר כי תיכף נתן הטבעת למרדכי מבלי הפסק, ולא נתנה על ידו, רק מיד המן ליד מרדכי, ותשם אומר הנה שני דברים שבהם התהלל אותו רשע כבוד עשרו ואת אשר גדלו המלך, עתה כרגע הסבו למרדכי הצדיק יכין רשע וצדיק ילבש, נגד גדולתו ויסר את טבעתו אשר העביר מהמן, ונגד עשרו ותשם את מרדכי על בית המן:

9) Reflections of the Rav, Volume One p.178

Four significant lessons may be derived from the Persian galut. First, our faith in man must not blind us to the demonic within him; the question, "Can it happen here?" must be faced soberly, not naively. Second, every upheaval, every major movement and event in history has dire possibilities for the Jews. Third, a common destiny unites all Jews. And finally, God intercedes whenever total destruction faces the Jewish people.

10) Rabbi Jonathan Sacks, *Covenant and Conversation: A Weekly Reading of the Jewish Bible Genesis: The Book of Creation*

The difference between them is this: *Hokhma* is the truth we discover; Torah is the truth we inherit. *Hokhma* is the universal heritage of mankind, by virtue of the fact that we are created in G-d's "image and likeness"... Torah is the specific heritage of Israel... *Hokhma* discloses God in creation. Torah is the word of God in revelation. *Hokhma* is ontological truth (how things are); Torah is covenantal truth (how things ought to be). *Hokhma* can be defined as anything that allows us to see the universe as the work of God, and humanity as the image of God. Torah is God's covenant with the Jewish people, the architecture of holiness and Israel's written constitution as a nation under the sovereignty of God.

Judaism was - and to this day remains - unique in its combination of universalism and particularism. We believe that God is the God of all humanity. He created all. He is accessible to all. He cares for all. He has made a covenant with all...

We as Jews are (or should be) secure in our relationship with God, the God who has revealed Himself in the intimacy of love, whose expression is Torah. The challenge of faith in its particularity and universality is therefore today what it was in the days of Abraham and Sarah: to be true to our particular heritage while being a blessing to others, whatever their heritage. That is a formula for peace and graciousness in an era badly in need of both.

11) ספר המכבים א פרק ב

זכרו את המעשים אשר עשו אבותינו בימי קדם, והיו לכם לשם ולתפארת לדורות עולם.

אברהם אבינו נוסה במסה, והאמין בה' ותחשב לו לצדקה.

יוסף שמר את משמרת ה' בעת צרתו, ויהי לאדון במצרים.

פינחס אבינו קנא לאלוהיו, ותהי לו ברית כהונת עולם.

יהושע מלא אחרי ה', ויהי לראש ולנגיד על ישראל.

כלב ענה עדות אמת בקהל עם, ותהי לו נחלת סגולה.

דוד הלך בדרך תמים, ותהי לו המלוכה לירושת עולם.

אליהו קנא לאלוהיו, ויעל השמימה.

חנניה מישאל ועזריה בטחו בה', וינצלו מתוך כבשן האש.

וגם דניאל בתומת לבבו ניצל מגוב האריות.

לכן אם תבינו שנות דור ודור, וידעתם כי כל הבוטח בה' יסובבנהו חסד.

עתה אל תגורו מפני כעס הרשע, כי כל כבודו כעש וכדומן על פני השדה.

היום יעלה וישגה ומחר איננו, וכי ישוב אל עפרו אבדו עשתנותיו.

לכן התאושו בני וחזקו לבבכם בתורת ה', וירם אלוהים קרנכם.